



JOSEP ROMEU, LA REBEL·LIÓ D'UN CLÀSSIC

ANTON M. ESPADALER

L'obra poètica i erudita de Josep Romeu¹ ha conegut d'uns anys ençà, que coincideixen casualment amb els de la seva jubilació, una important embranzida. Com tothom sap, la part inicial del treball poètic del professor Romeu ha estat perfectament estudiada per Maria Enrich en un llibre ple d'encerts a l'hora de posar en relleu les fonts, els mestratges, la intencionalitat i la vàlua d'una poesia que, des del primer moment, ha mantingut intactes l'originalitat de la veu, l'exigència intel·lectual i el rigorós compromís amb la línia més elevada de la tradició lírica occidental. La intel·ligència de les anàlisis de Maria Enrich i la seva perspicàcia com a lectora m'eximeixen de qualsevol comentari sobre aquesta part de la seva obra. *Josep Romeu i Figueras: l'intel·lectual i el poeta* és encara un llibre trobable, que mereix de sobres el petit esforç de cercar-lo.

Cal destacar una vegada més aquesta doble faceta, que el títol del llibre de Maria Enrich col·loca en primer pla. D'una banda, l'intel·lectual, el professor, l'investigador, l'estudiós que ara, ja lliure de les noses quotidianes de la vida acadèmica, continua interessant-se per tots els períodes de la nostra literatura, i molt particularment per la seva lírica. Durant un temps força llarg, aquest vessant ha tapat el de poeta davant de molta gent. Davant,

sobretot, d'un públic lector que va saber apreciar, des del primerenc *Aires de llegenda*, una manera de fer que valia la pena de ser seguida. Tots li devem moltes coses al Romeu erudit, al docent, al qui ens ha posat a l'abast l'obra lírica d'un personatge com Ramon Llull, o l'obra més modesta en el seu origen, però d'una dificultat potser més gran per al compilador, i a hores d'ara igualment imprescindible, com és el *Corpus d'antiga poesia popular*, dins del qual se singularitzen les que foren editades com a *Cançons nadalenques del segle XV*, que ell féu cèlebres anys enrere, degudes ben probablement a diversos capellans de bosc plens de bones intencions i sovint de gràcia.

Que els erudits exerceixin una determinada influència sobre els estudiants i els seus col·legues és un fet normal i no gaire sorprenent. Ja no ho és tant, en canvi, que el seu treball vagi més enllà d'allò que és inicialment previsible i aconsegueixi d'arribar a l'àmbit mateix de la creació poètica. Em plau de fer aquesta petita remarca perquè parla eloqüentment de la dimensió autèntica d'una feina que sembla destinada a romandre en una discreta grisalla, i al mateix temps expressa la capacitat de qui la fa. Dic això perquè el recull de cançons de Nadal que donà a conèixer Romeu enfortiren la inspiració d'un poeta de la volada de J.V. Foix, i en els nostres dies aquest rastre és inequívocament perceptible en versos d'un autor com Enric Casasses, el qual, en el poema "Cançó de Nadal" del llibre *Començament dels començaments i ocasió de les ocasions*, reprèn el poema que comença

7. Aquest article és transcripció de la intervenció que va fer l'autor en l'acte de presentació del llibre *Ésser i estar* de Josep Romeu i Figueras, celebrat a Cal Ble, d'Igualada, el dia 16 de gener de 2001.

amb la tornada “La fardant fardan dirondina/ la fardant fardan dirondà”. No crec que siguin gaires els professors de literatura que amb els seus escrits i publicacions aconseguixin d'arribar a incidir en la producció contemporània.

La immediata carrera literària de Josep Romeu, vull dir la reiniciada amb la publicació de *Tots els poemes* el 1993, volum que recollia tota l'obra escrita entre els anys de la més directa postguerra i el 1950, i que s'ha vist enriquida amb títols com *Temps* (1995) i *Versos a mitja veu* (2000), ara s'amplia amb un text de recent aparició: *Ésser i estar*, publicat per Pagès editors a Lleida, a les acaballes de l'any passat, en la prestigiosa col·lecció de poesia anomenada “Biblioteca de la Suda”.

Ha triat aquesta vegada Romeu un títol més aviat eixut, gairebé més propi de l'assaig d'un neogramàtic, i tanmateix ben eloqüent, car parla amb nitidesa d'allò que dona consistència al llibre. Per la banda de l'ésser, el títol anuncia una reflexió sobre la immanència, sobre allò que de permanent pot haver-hi en l'existència humana feta a partir d'un *a priori* cristià. En conseqüència, no ha de sorprendre que alguns poemes, abocats al més enllà, s'omplin de metafísica, mentre en el seu vessant humà, tot i que sense desvincular-se'n, d'aquesta dimensió transcendent, s'afirmi la perdurabilitat en la idea expansivament reflectida de la bellesa. Per la banda de l'estar, en canvi, i com no podia ésser altrament, atesos els punts de partença, el que focalitza l'atenció és el trànsit, que no és vist, però, com un passar de llarg sense altres demandes. I, és clar, la seva fusió que justament pren forma de compromís ètic.

Si no llegeixo malament, aquest llibre és com una “coda”, com una continuació de *Versos a mitja veu*, volum del qual m'interessa ara de reprendre l'exposició, en diversos poemes, d'allò que representa per a ell fer poesia. La resposta de Romeu és d'un gran abast: la poesia és font de coneixement. Si llegir és, com diu en un poema, com llançar-se al mar, vol dir que aquest lector es capbussa en una experiència que se l'enduu tot sencer i el fa

participar d'alguna cosa de difícil definició i de narració pràcticament impossible. No ha d'ésser debades que la paraula “arcà” s'utilitzi diversos cops. Ha de voler dir que per obrir els ulls a un sentit no aparent, dens, no banal, estètic i ètic alhora, no es poden fer servir les primeres paraules que hom troba a mà. Que no tot llenguatge serveix, sinó que cal trobar el mot exacte, digne, elevat, culte i al mateix temps bell, per tal que la poesia, en tant que proposta de misteri, pugui fer la seva funció.

El seu és, doncs, un llenguatge molt depurat, voluntàriament al marge de la voràgine dels *ismes* que caracteritza una certa modernitat. Al marge, per tant, de les modes, de les diletàncies, de corrents més o menys poderosos. Diguem la paraula sense por: la seva és una llengua clàssica. Entengui's bé: una llengua que cerca d'ésser persistent, capaç de vèncer el pas del temps, d'expressar un missatge immanent que vehicula una voluntat de permanència. La proposta és força infreqüent, i això aïlla la seva obra en un context dominat per opcions més vinculades a l'ara més estricte.

El llibre es divideix en tres seccions: la primera, “Països enllà”, és més descriptiva que interpretativa. Hi predomina l'evocació de paisatges i ciutats, de vegades puntada per una anècdota —Avinyó, per exemple, unit al record d'una interpretació de l'actriu Maria Casares—, sense caure però mai en el tòpic del “laus loci”. Més aviat hi veig el desig de trobar a Venècia, o a Còrdova, plasmacions de durabilitat, petges d'allò que la Història, amb una majúscula de cos ben alt, ha preservat i no ha fet caure.

“Paraules i sentit” s'anomena la segona secció. Es tracta d'una secció molt densa, molt rica en la seva temàtica, molt rica també de ressons de poetes de tostemps. Dedicada a l'amor, exposa la serenitat amb què es percep el pas dels anys, l'admiració per les petites i constatables meravelles: les que porta, per exemple, la primavera. Dedicada també a celebrar una pregona sensació de llibertat, a exposar el goig de realitzar un projecte d'home —el que es coneix

a si mateix i està en pau amb els seus semblants—, a expressar la redescoberta d'un Déu que finalment s'ha fet present. I consagrada novament a proclamar la funció demiúrgica de la poesia, reveladora d'una veritat que aspira a ésser alta i total.

La secció amb què es tanca el llibre rep el nom de “Disconformitats”. És probable que sigui la part que més sorprengui, per bé que contingui pistes molt valuoses per copsar bé l'actitud vital del poeta. Deia Pla que ell no era un home del seu temps, sinó exactament un home contra el seu temps. La frase és aplicable a Josep Romeu, i ja indica que ens trobem davant d'un escriptor que no renuncia a l'ofici de moralista. El mateix havien dit, per no anar gaire lluny, un Lautréamont o un Huysmans. La perspectiva és la de l'home que abraça el mil·lenari de la seva estirp terral, per fer ressonar Foix, a la qual fa professió de fe, enaltint la pàtria i la llengua. Alhora, però, que no calla davant el mal gust creixent i la barbàrie, davant els valors que l'emmenen a contemplar el món com un espectacle grotesc: una “orada mascarada”. La reacció contra tot plegat no és apocalíptica, sinó sorneguera. Des de la distància que defineix l'actitud d'un clàssic.

A partir d'aquesta rebel·lió podem tornar al principi i il·luminar-lo. L'opció clàssica de Romeu és també, i sempre ho ha estat, perquè ha estat inamovible, una opció contra el seu temps. En aquest cas singularment contra el seu temps literari. Això li va costar alguns disgustos, causats pel que ell en diu “la fellonia de la falsa raó crítica”. A *Versos a mitja veu* encara se'n dolia. A *Ésser i estar* em sembla percebre més aviat la satisfacció d'haver tingut el coratge d'haver-se mantingut fidel a uns principis que s'han demostrat vàlids. Ple d'ànims, el llibre exhibeix aquest triomf.

ANTON M. ESPADALER (Barcelona, 1952). Professor de Literatura Medieval a la Universitat de Barcelona. Autor de diversos estudis sobre literatura i, entre d'altres, dels llibres *Una reina per a Curial* (1984) i *Història de la Literatura Catalana* (1993). Col·labora habitualment a TV3 i a *La Vanguardia*.